

Мисюк Д. Ю.
магістрант, групи ПУАМ-8, ФНБПМВ
Державний університет «Житомирська політехніка»

Шпак Ю.В.,
доктор наук з державного управління,
доцент, професор кафедри національної безпеки,
публічного управління та адміністрування,
Державний університет «Житомирська політехніка»

ЗБЕРЕЖЕННЯ ПРАВ ТА СВОБОД З УРАХУВАННЯМ ОСОБЛИВОГО ВІЙСЬКОВО-ПРАВОВОГО РЕЖИМУ В УКРАЇНІ

Воєнний стан — це особливий військово-правовий режим, що вводиться в державі або окремих її частинах у разі збройної агресії, загрози нападу або війни. Він передбачає тимчасове обмеження прав і свобод громадян, посилення повноважень військових і державних органів для забезпечення національної безпеки та оборони. Більшість українців сприймають воєнний стан, як безальтернативну форму існування держави під час війни, але це не так. Альтернативою є заходи, які ми умовно можемо назвати “режим посилення національної безпеки”. Що це таке [1] ?

Відповідно до визначення воєнного стану, режим посилення національної безпеки — це комплекс спеціальних заходів, запроваджених у відповідь на зовнішні загрози або військову агресію, без формального введення воєнного стану. Він діє на основі спеціального законодавства і дозволяє державі реагувати на загрози, зберігаючи функціонування звичайної правової системи. Простими словами: це система заходів з метою підвищення повноваження інституцій які регулюють сферу Національної безпеки та оборони[2].

Таб.1 Порівняння воєнного стану та режиму посилення національної безпеки

Критерій	Воєнний стан	Режим посилення національної безпеки
Юридичний статус	Формально оголошується відповідно до Конституції і законів.	Не потребує формального проголошення, діє через прийняття спеціальних законів.
Обмеження прав громадян	Відбуваються значні обмеження прав і свобод (в особливості обмеження цивільних, економічних та політичних прав).	Обмеження мінімальні або точкові, що випливають із спеціального закону.
Рівень залучення військових	Роль військових органів влади переважає над цивільними.	Роль цивільних органів влади переважає над військовими.
Тривалість	Зазвичай займає короткий проміжок часу.	Зазвичай діє тривалий час.
Мета	Мобілізація усіх необхідних ресурсів за якомога короткий проміжок часу. Стабілізація складної ситуації.	Адаптація життя держави до тривалого військового конфлікту.

Розібравшись у відмінностях між воєнним станом та режимом посилення національної безпеки, виникає питання: “Чи не є умовний режим посилення національної безпеки більш підходящим для України в 2024 році?”

На нашу думку, воєнний стан, як правовий режим, є надто жорстким та негнучким та вводить очевидно непотрібні обмеження на права та свободи громадян, особливо в політичній та економічних сферах, в контексті України 2024 року. Держава більше не може мобілізувати власні ресурси, тому що їх кількість вже підходить до критичного мінімуму. Також ЗСУ змогли стабілізувати (відносно) фронт, про захоплення Києва, чи усієї України вже не йде мови, це нереалістично. Тож зменшення напруги та потреба до більш гнучких підходів до залучення ресурсів для війни з РФ дозволяють лібералізувати український військово-правовий режим[3].

В теорії, заміна воєнного стану на режим посилення національної безпеки надало б такі переваги: 1. Дозволить зберегти звичайний ліберально-

демократичний режим та цивільний правопорядок; 2. Покращення інвестиційного клімату та зменшення тиску на вітчизняних підприємців, шляхом скасування економічних обмежень (нпрк, можливості конфіскації приватного майна державою); 3. Підвищення морального становища громадян та військовослужбовців, шляхом скасування різних соціальних обмежень (нпрк, обмежень на вільне переміщення осіб); 4. Легітимізація влади та зменшення внутрішньополітичної напруги, шляхом проведення виборів; 5. Дозволить українській владі провести потрібні реформи з урахуванням отриманого досвіду; 6. Підвищення репутації України на міжнародній арені, значно краще доводити, ідеологічну близькість з нашими “партнерами”, коли в твоїй країні проходять вибори, громадяни вільно ведуть підприємницьку діяльність та не мають обмежень у пересуванні [4].

Варто додати, що надважливою складовою отримання цих переваг є існування сильних державних інституцій. Важливо не забувати, що режим посилення національної безпеки спрацював у таких країнах як США та Британія, саме тому, що ці дві країна мають одні з найміцніших та найдавніших державних інституцій. Без сильних державних інституцій права та свободи громадян не будуть захищені ніколи, бо реальна влада належить не державі, а політичним та економічним суб'єктам в основному через неформальні зв'язки, які формуються не в рамках законів.

Тож врешті-решт, ми вважаємо, що побудова сильної системи Національної безпеки та оборони з урахуванням дотримання прав та свобод українців можлива лише за умови формування міцних державних інституцій та лібералізації військово-правового режиму.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини). *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#n373 (дата звернення: 11.12.2024).

2. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#o25 (дата звернення: 11.12.2024).
3. Про правовий режим воєнного стану. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#n181> (дата звернення: 11.12.2024).
4. Emergency Powers Act, 1939. *Irish Statute Book*. URL: <https://www.irishstatutebook.ie/eli/1939/act/28/enacted/en/print.html> (date of access: 11.12.2024).